ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER της 14ης Δεκεμβρίου 1995 *

1. Το προδικαστικό ερώτημα στο οποίο το Δικαστήριο καλείται να απαντήσει στην παρούσα υπόθεση, το οποίο προέρχεται από το Arbeitsgericht Bielefeld, είναι το αν υπήκοος κράτους μέλους, ο οποίος απασχολείται σε άλλο κράτος μέλος, έχει το δικαίωμα να αξιώσει την εκ μέρους του εργοδότη του συνέχιση της καταβολής εισφορών συμβατικής επικουρικής ασφαλίσεως ασθενείας και επιζώντων την περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας ο εργαζόμενος επιστρέφει στη χώρα καταγωγής του για να υπηρετήσει τη στρατιωτική του θητεία, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η νομοθεσία του κράτους απασχολήσεως περιλαμβάνει μια τέτοια διάταξη σχετικά με τους εργαζομένους που υπηρετούν τη στρατιωτική τους θητεία στο κράτος καταγωγής τους.

2. Πράγματι, στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ο Arbeitsplatzschutzgesetz (νόμος περί προστασίας της θέσεως εργασίας κατά την εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας) προβλέπει στο άρθρο 1, όσον αφορά την παρούσα υπόθεση, αναστολή της συμβάσεως εργασίας καθ' όλη τη διάρκεια της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας, ορίζει στο άρθρο 14 a ότι η εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας δεν επηρεάζει την ύπαρξη επικουρικής ασφαλίσεως γήρατος και επιζώντων για τους εργαζομένους στον δημόσιο τομέα και επιβάλλει στον εργοδότη την υποχρέωση να συνεχίσει να καταβάλλει εισφορές σ' αυτό το σύστημα ασφαλίσεως (τόσο το τμήμα που αναλογεί στον εργοδότη όσο και εκείνο του εργαζομένου) μέχρι του ποσού εκείνου το οποίο θα όφειλε να καταβάλει αν δεν είχε ανασταλεί η σύμβαση εργασίας.

3. Όταν λήξει η στρατιωτική θητεία ο εργοδότης γνωστοποιεί στο ομοσπονδιακό Υπουργείο Άμυνας το ποσό των καταβληθεισών εισφορών, ώστε να του επιστραφεί. Από τα στοιχεία της δικογραφίας προκύπτει ότι η διάταξη αυτή εφαρμόζεται κατ' αναλογία σε όσους εκπληρώνουν τη θητεία τους σε μη στρατιωτικές υπηρεσίες, με τη διαφορά ότι, στην περίπτωση αυτή, τα ποσά τα οποία κατέβαλαν οι εργοδότες επιστρέφονται από το Υπουργείο Γυναικείων Υποθέσεων και Νεότητας.

4. Ο γερμανικός νόμος περί στρατιωτικής θητείας προβλέπει την υποχρέωση εκπληρώσεως στρατιωτικής θητείας για όλους τους Γερμανούς υπηκόους ηλικίας άνω των 18 ετών, ανεξάρτητα από το αν κατοικούν στη Γερμανία ή όχι.

5. Ο προσφεύγων της κύριας δίκης, ιατρός βελγικής ιθαγενείας, γεννηθείς το 1958, εργάζεται από το 1984 στο δημοτικό νοσοκομείο του Bielefeld στη Γερμανία. Είναι ασφαλισμένος στην Ärzteversorgung Westfalen-Lippe, ασφαλιστικό φορέα των ιατρών, επιπλέον δε, δυνάμει της συλλογικής συμβάσεως περί αρωγής στους ομοσπονδιακούς υπαλλήλους, τους υπαλλήλους των γερμανικών ομοσπόνδων κρατών και εκείνους των δήμων και των δημοτικών επιχειρήσεων, δικαιούται να να έχει επικουρική ασφάλιση γήρατος και επιζώντων σε συγκεκριμένο συνταξιοδοτικό ταμείο, το Versorgungsanstalt des Bundes und der Länder της Καρλσρούης. Σύμφωνα με τις διατάξεις που διέπουν το εν λόγω συνταξιοδοτικό ταμείο,

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

ο εργοδότης καταβάλλει κάθε μήνα εισφορές για τον εργαζόμενο.

6. Την περίοδο από τις 29 Μαρτίου 1993 μέχρι την 1η Μαρτίου 1994 ο προσφεύγων υπηρέτησε την υποχρεωτική στρατιωτική θητεία του στον βελγικό στρατό. Κατά την περίοδο αυτή, ο δήμος του Bielefeld, καθού της κύριας δίκης, δεν κατέβαλλε εισφορές στο ως άνω συνταξιοδοτικό ταμείο. Ανέστειλε την καταβολή των οφειλομένων υπέρ του προσφεύγοντος εισφορών στις 28 Μαρτίου 1993, άρχισε δε να τις καταβάλλει εκ νέου από τις 2 Μαρτίου 1994.

7. Τον Αύγουστο του 1994 ο καθού δήμος ζήτησε από τη διοίκηση της οικείας στρατιωτικής περιφέρειας, σύμφωνα με το άρθρο 14 a, του Arbeitsplatzschutzgesetz, την επιστροφή των υπέρ του προσφεύγοντος καταβληθεισών εισφορών επικουρικής ασφαλίσεως γήρατος και επιζώντων, που αντιστοιχούσαν στη διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας και ανέρχονταν σε 6 121 γερμανικά μάρκα, για την περίπτωση στην οποία όφειλε να τις καταβάλει ο ίδιος. Τον Οκτώβριο του ίδιου έτους οι στρατιωτικές αρχές απέρριψαν το αίτημα αυτό με την αιτιολογία ότι ο νόμος που προστατεύει τη σχέση εργασίας κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής θητείας του εργαζομένου δεν έχει εφαρμογή παρά μόνο για τους εργαζομένους οι οποίοι, κατά τη γερμανική νομοθεσία, οφείλουν να εκπληρώσουν τη στρατιωτική τους θητεία στον γερμανικό στρατό, πράγμα το οποίο δεν συνέβη στην περίπτωση του προσφεύγοντος.

8. Ο προσφεύγων της κύριας δίκης ζητεί να γίνει δεκτό ότι ο εργοδότης του υποχρεούται να καταβάλει εισφορές στο συνταξιοδοτικό ταμείο για την επικουρική ασφάλιση γήρατος και επιζώντων για την περίοδο που υπηρέτησε τη στρατιωτική θητεία του στον βελγικό στρατό.

9. Για να αποφανθεί επί της προσφυγής του De Vos, το Arbeitsgericht Bielefeld υπέβαλε στο Δικαστήριο, σύμφωνα με το άρθρο 177, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α' και β', και δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης, το ακόλουθο ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας, την έννοια ότι ο εργαζόμενος, ο οποίος έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους και απασχολείται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, μπορεί να αξιώσει τη συνέχιση καταβολής των εισφορών (τόσο του τμήματος που αναλογεί στον εργοδότη όσο και εκείνου που αναλογεί στον εργαζόμενο) για την επικουρική σύνταξη γήρατος και επιζώντων που προβλέπεται για τους εργαζομένους στον δημόσιο τομέα, συγκεκριμένα δε μέχρι του ποσού των εισφορών που θα έπρεπε να καταβληθεί εάν η σχέση εργασίας δεν αναστελλόταν λόγω της στρατεύσεως του εργαζομένου, δεδομένου ότι οι εργαζόμενοι στον δημόσιο τομέα υπήκοοι του εν λόγω κράτους μέλους έχουν εκ του νόμου το δικαίωμα αυτό σε περίπτωση εκπληρώσεως των στρατιωτικών υποχρεώσεών τους στο κράτος αυτό;»

10. Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων

στο εσωτερικό της Κοινότητας [1] (στο εξής : κανονισμός 1612/68), εκδόθηκε από το Συμβούλιο, όπως προκύπτει από τη δεύτερη αιτιολογική του σκέψη, προς επίτευξη των καθοριζόμενων από τη Συνθήκη σκοπών στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας. Το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 2, το οποίο το Δικαστήριο καλείται να ερμηνεύσει, ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Ο εργαζόμενος υπήκοος ενός κράτους μέλους δεν δύναται στην επικράτεια των άλλων κρατών μελών να έχει, λόγω της ιθαγενείας του, διαφορετική μεταχείριση από τους ημεδαπούς εργαζομένους, ως προς τους όρους απασχολήσεως και εργασίας, ιδίως όσον αφορά την αμοιβή, την απόλυση, την επαγγελματική επανένταξη ή την επαναπασχόληση αν έχει καταστεί άνεργος.

2. Απολαύει των ιδίων κοινωνικών και φορολογικών πλεονεκτημάτων με τους ημεδαπούς εργαζομένους.»

11. Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 [2] (στο εξής: κανονισμός 1408/71), ορίζει, στο άρθρο 1, στοιχείο ι' [3], τα ακόλουθα:

«Ο όρος "νομοθεσία" προσδιορίζει, για κάθε κράτος μέλος, τους υφιστάμενους ή μελλοντικούς νόμους, τις κανονιστικές πράξεις, τους κανονισμούς και κάθε άλλο μέτρο εφαρμογής που αφορούν τους κλάδους και τα συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως που προβλέπονται στο άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, ή τις ειδικές παροχές χωρίς συνεισφορά που προβλέπονται στην παράγραφο 2α του άρθρου 4. Ο όρος αυτός αποκλείει τις υπάρχουσες μελλοντικές συμβατικές διατάξεις, ανεξαρτήτως του αν αυτές αποτέλεσαν αντικείμενο αποφάσεων των δημόσιων αρχών που τις καθιστούν υποχρεωτικές ή που επεκτείνουν το πεδίο εφαρμογής τους. Όσον αφορά πάντως τις συμβατικές διατάξεις:

i) που χρησιμεύουν για τη συμπλήρωση υποχρεώσεως ασφαλίσεως που απορρέει από τους νόμους ή τους κανονισμούς οι οποίοι αναφέρονται στο προηγούμενο εδάφιο

ή

ii) που δημιουργούν σύστημα, η διαχείριση του οποίου εξασφαλίζεται από τον ίδιο

1 — ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33.

2 — ΕΕ L 230, σ. 6.

3 — Όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1247/92 του Συμβουλίου, της 30ής Απριλίου 1992 (ΕΕ L 136, σ. 7). Στις παρατηρήσεις της η Επιτροπή παραθέτει μια διατύπωση της εν λόγω διατάξεως η οποία είχε ήδη τροποποιηθεί με την πράξη περί των όρων προσχωρήσεως στις Κοινότητες, του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας και περί των προσαρμογών των συνθηκών (ΙΟ 1972, L 73, IX, Κοινωνική Πολιτική, σ. 100).

φορέα που διαχειρίζεται τα συστήματα που θεσπίστηκαν από τους αναφερόμενους στο προηγούμενο εδάφιο νόμους ή κανονισμούς,

ο περιορισμός αυτός δύναται να αρθεί οποτεδήποτε με δήλωση του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους, που αναφέρει τα συστήματα επί των οποίων εφαρμόζεται ο παρών κανονισμός. Η δήλωση αυτή κοινοποιείται και δημοσιεύεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 97. (...)»

Όσον αφορά το καθ' ύλη πεδίο εφαρμογής, ορίζει στο άρθρο 4 τα ακόλουθα:

«1. Ο παρών κανονισμός ισχύει για όλες τις νομοθεσίες που αφορούν τους ακόλουθους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως:

(...)

γ) παροχές γήρατος·

δ) παροχές επιζώντων·

(...)»

Στο δε άρθρο 13, το οποίο θεσπίζει τους γενικούς κανόνες περί προσδιορισμού της εφαρμοστέας νομοθεσίας, ορίζονται τα εξής:

«1. Με την επιφύλαξη του άρθρου 14γ, τα πρόσωπα για τα οποία ισχύει ο παρών κανονισμός υπόκεινται στη νομοθεσία ενός μόνου κράτους μέλους. Η νομοθεσία αυτή προσδιορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος τίτλου.

2. Με την επιφύλαξη των άρθρων 14 έως 17:

(...)

ε) το πρόσωπο που καλείται ή επανακαλείται για την εκτέλεση στρατιωτικής θητείας ή πολιτικής υπηρεσίας σε ένα κράτος μέλος υπόκειται στη νομοθεσία του κράτους αυτού. (...) Ο μισθωτός ή μη μισθωτός που καλείται είτε επανακαλείται να εκτελέσει στρατιωτική θητεία ή πολιτική υπηρεσία διατηρεί την ιδιότητα του μισθωτού ή μη μισθωτού.»

12. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η καθής, η Γερμανική Κυβέρνηση, η Σουηδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή.

13. Ο καθού στη διαφορά της κύριας δίκης δήμος διατείνεται ότι ο Arbeitsplatzschutzgesetz, το άρθρο 14 a του οποίου υποχρεώνει τον εργοδότη να συνεχίσει να καταβάλλει, κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής θητείας του εργαζομένου, τις σχετικές εισφορές (τόσο τις αναλογούσες στον εργοδότη όσο και εκείνες του εργαζομένου) για την επικουρική ασφάλιση γήρατος και επιζώντων των εργαζομένων στη δημόσια διοίκηση ως εάν δεν είχε ανασταλεί η σύμβαση εργασίας — εισφορές τις οποίες η ομοσπονδιακή διοίκηση επιστρέφει αργότερα —, έχει εφαρμογή μόνο όσον αφορά τη στρατιωτική θητεία που εκπληρώνεται βάσει του γερμανικού νόμου περί στρατιωτικών υποχρεώσεων. Δεδομένου ότι ο προσφεύγων υπηρέτησε τη στρατιωτική θητεία του στον βελγικό στρατό, δεν δικαιούται να ζητεί την εκ μέρους του εργοδότη καταβολή των ως άνω εισφορών.

14. Συνεχίζοντας την επιχειρηματολογία του, ο καθού διατείνεται ότι, αν και το Δικαστήριο δέχθηκε, με απόφαση του 1969 [4], ότι εργαζόμενος υπήκοος κράτους μέλους, ο οποίος απασχολείτο στη Γερμανία και αναγκάστηκε να διακόψει την εργασία του σε επιχείρηση για να εκπληρώσει τις εθνικές στρατιωτικές υποχρεώσεις του, δικαιούται, κατ' εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, να ληφθεί υπόψη η χρονική περίοδος που υπηρέτησε στον στρατό για τον υπολογισμό της αρχαιότητάς του στην επιχείρηση αυτή, δεδομένου ότι το δικαίωμα αυτό παρέχεται στους εργαζομένους βάσει του ίδιου Arbeitsplatzschutzgesetz, η λύση αυτή όμως δεν μπορεί να εφαρμοστεί αυτή καθαυτή στην υπό κρίση υπόθεση.

15. Ο καθού προσθέτει ότι πρέπει να εξακριβώνεται σε κάθε περίπτωση αν ο κανονισμός 1612/68 έχει εφαρμογή σε συγκεκριμένη διάταξη του ως άνω νόμου, δεδομένου ότι ο νόμος αυτός δεν επιβάλλει μόνο υποχρεώσεις στον εργοδότη υπέρ του εργαζομένου, δυνάμενες να θεωρηθούν ως όροι απασχολήσεως ή εργασίας, όπως είναι το γεγονός ότι δεν λύεται η σύμβαση εργασίας σε περίπτωση απουσίας λόγω εκπληρώσεως στρατιωτικής θητείας, ότι αναστέλλεται η σύμβαση εργασίας και διατηρείται η θέση εργασίας ενώ λαμβάνεται υπόψη η περίοδος απουσίας λόγω της στρατιωτικής θητείας για τον υπολογισμό της επαγγελματικής αρχαιότητας και της αρχαιότητας στην επιχείρηση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η επίδικη διάταξη, κατά την οποία ο εργοδότης οφείλει μόνο να καταβάλλει τις εισφορές, τις οποίες του επιστρέφει στη συνέχεια η ομοσπονδιακή διοίκηση. Η Επιτροπή καταλήγει υποστηρίζοντας ότι, για τον λόγο αυτό, οι επίμαχες εισφορές δεν μπορούν να θεωρηθούν ως όροι απασχολήσεως ή εργασίας, δεδομένου ότι δεν πρόκειται για παροχές προς τον εργαζόμενο λόγω της σχέσεως εργασίας, αλλά για αντιστάθμιση χορηγούμενη από το κράτος λόγω της στρατιωτικής θητείας.

16. Η Σουηδική Κυβέρνηση διατείνεται, με τις παρατηρήσεις της, ότι οι εισφορές που καταβάλλει ένα κράτος μέλος, άμεσα ή έμμεσα, όταν ο εργαζόμενος εκπληρώνει τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις πρέπει να θεωρούνται ως οικονομικό αντιστάθμισμα για τις υποχρεώσεις αυτές, και όχι ως όρος απασχολήσεως ή εργασίας αλλά ούτε και ως κοινωνικό πλεονέκτημα, που να μπορεί να ισχύει για εργαζομένους άλλων κρατών μελών που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση με τους ημεδαπούς.

17. Η Γερμανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ο Arbeitsplatzschutzgesetz ψηφίστηκε με

4 — Απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 1969, 15/69, Ugliola (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 127).

σκοπό τη συμμόρφωση του κράτους προς την υποχρέωση αρωγής και προστασίας την οποία υπέχει ως εργοδότης για την περίοδο κατά την οποία οι υπήκοοί του υπηρετούν τη στρατιωτική τους θητεία, υποχρέωση η οποία έχει ως έρεισμα τη σχέση που δημιουργείται μεταξύ της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και του στρατιώτη λόγω του γεγονότος ότι αυτός αποτελεί μέρος του στρατού της. Πράγματι, όλα τα άτομα που καλούνται να εκπληρώσουν τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις πρέπει να απολαύουν ασφαλίσεως κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, η δε καταβολή των σχετικών εισφορών πρέπει να βαρύνει την ομοσπονδιακή διοίκηση, είτε άμεσα, είτε έμμεσα, με την επιστροφή η οποία γίνεται προς τον ενδιαφερόμενο, για παράδειγμα όταν πρόκειται για μη μισθωτούς εργαζομένους. Τούτο συμβαίνει στην περίπτωση των εν λόγω εισφορών, τις οποίες ο εργοδότης καταβάλλει μεν αρχικά, βαρύνουν όμως τελικά την ως άνω διοίκηση, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι μόνον τα άτομα τα οποία υπέχουν κατά τη γερμανική νομοθεσία, στρατιωτικές υποχρεώσεις μπορούν να απολαύουν των δικαιωμάτων αυτών.

18. Η Γερμανική Κυβέρνηση παρατηρεί στη συνέχεια ότι τούτο δεν συνιστά προσβολή της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, την οποία το κράτος μέλος υποδοχής υποχρεούται να τηρεί βάσει του άρθρου 7, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 1612/68, έναντι των εργαζομένων υπηκόων άλλων κρατών μελών όσον αφορά τους όρους απασχολήσεως και εργασίας και τα κοινωνικά και φορολογικά πλεονεκτήματα.

19. Όσον αφορά τους όρους απασχολήσεως και εργασίας, η κυβέρνηση αυτή διατείνεται, πρώτον, ότι η υποχρέωση του εργοδότη να καταβάλλει εισφορές δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί μέρος της αμοιβής, δεδομένου ότι δεν πρόκειται για αντιπαροχή την οποία ο εργαζόμενος λαμβάνει από τον εργοδότη λόγω της σχέσεως εργασίας, καθόσον οι εισφορές βαρύνουν σε τελική ανάλυση το ομοσπονδιακό Υπουργείο Άμυνας, και, δεύτερον, ότι η νομολογία του Δικαστηρίου, όπως εκφράστηκε με την απόφαση Ugliola [5], δεν έχει εφαρμογή, δεδομένου ότι η υποχρέωση του εργοδότη συνδέεται στενά με εκείνη του ομοσπονδιακού Υπουργείου Άμυνας. Αν ήταν δυνατός ο διαχωρισμός των δύο αυτών υποχρεώσεων, δηλαδή αν η υποχρέωση του εργοδότη δεν συνοδευόταν από το δικαίωμα επιστροφής των καταβληθέντων ποσών, τότε οι εργαζόμενοι υπήκοοι άλλων κρατών μελών θα υφίσταντο έμμεση δυσμενή διάκριση, αφού οι εργοδότες θα απέφευγαν να προσλαμβάνουν αλλοδαπούς που δεν είχαν ακόμη εκπληρώσει τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις στη χώρα καταγωγής τους.

20. Η Γερμανική Κυβέρνηση διατείνεται ειδικότερα ότι η εκ του νόμου υποχρέωση του εργοδότη να καταβάλλει τις εισφορές δεν εξαρτάται από το γεγονός ότι ο δικαιούχος είναι εργαζόμενος ή απολαμβάνει του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας, αλλά υπαγορεύεται από την εκπλήρωση των στρατιωτικών υποχρεώσεων, δηλαδή από υποχρέωση δημοσίου δικαίου η οποία δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1612/68, και υποστηρίζει, σύμφωνα με τη φρασεολογία που χρησιμοποίησε ο γενικός εισαγγελέας Gand στις προτάσεις που ανέπτυξε στην υπόθεση Ugliola [6], ότι πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ των διατάξεων του Arbeitsplatzschutzgesetz που συνδέονται ειδικά με την εθνική άμυνα και εκείνων που διέπουν

5 — Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 4.
6 — Προαναφερθείσα.

στην πραγματικότητα τους όρους απασχολήσεως και εργασίας, οπότε ο κανονισμός 1612/68 έχει εφαρμογή μόνο στις τελευταίες. Για τον λόγο αυτό, η προαναφερθείσα επιβαλλόμενη εκ του νόμου υποχρέωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «κοινωνικό πλεονέκτημα», κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2, του προαναφερθέντος κανονισμού, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας του Δικαστηρίου, το οποίο δέχθηκε ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί ως κοινωνικό πλεονέκτημα ένα πλεονέκτημα το οποίο χορηγείται κυρίως προς αναγνώριση υπηρεσιών τις οποίες οι δικαιούχοι παρέσχαν στη χώρα τους σε περίοδο πολέμου και λόγω των δεινών δοκιμασιών τις οποίες υπέστησαν [7].

21. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, δεδομένου ότι πρόκειται στην υπό κρίση υπόθεση για επικουρική ασφάλιση γήρατος και επιζώντων, την οποία ο εργαζόμενος δικαιούται δυνάμει συλλογικής συμβάσεως, ο κανονισμός 1408/71 δεν έχει εφαρμογή, καθόσον, κατά το άρθρο 1, στοιχείο ι', οι συμβατικές διατάξεις δεν πρέπει να θεωρούνται ως «νομοθεσία» για την εφαρμογή του κανονισμού αυτού. Συνεπώς, θεωρεί ότι δεν υπάρχει λόγος να εξεταστούν ούτε οι ενδεχόμενες επιπτώσεις της εφαρμογής του άρθρου 13, παράγραφος 2, στοιχείο ε', ούτε τα ζητήματα που συνδέονται με τη δυνατότητα παράλληλης εφαρμογής των δύο κανονισμών.

22. Στη συνέχεια η Επιτροπή εξετάζει αν οι επίδικες εθνικές διατάξεις ρυθμίζουν όρους απασχολήσεως ή εργασίας ενόψει της εφαρμογής του άρθρου 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 1612/68 ή αν αποτελούν κοινωνικά πλεονεκτήματα, κατά την έννοια της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου. Βασιζόμενη στη απόφαση Ugliola [8], η Επιτροπή διατείνεται, πρώτον, ότι ένας νόμος που προστατεύει τον εργαζόμενο από τα μειονεκτήματα που απορρέουν από την εκπλήρωση των στρατιωτικών του υποχρεώσεων εντάσσεται στο πλαίσιο των όρων απασχολήσεως. Δεύτερον, συνάγει από τον ορισμό που έδωσε το Δικαστήριο, κατά τον οποίο, για τους σκοπούς εφαρμογής του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68, πρέπει να θεωρούνται ως κοινωνικά πλεονεκτήματα εκείνα τα οποία γενικά αναγνωρίζονται στους ημεδαπούς εργαζομένους, λόγω κυρίως της αντικειμενικής ιδιότητας του εργαζομένου ή απλώς λόγω του γεγονότος ότι κατοικούν στην εθνική επικράτεια, ότι το πλεονέκτημα που χορηγείται στους Γερμανούς εργαζομένους, ήτοι η εκ μέρους της ομοσπονδιακής διοικήσεως επιστροφή στον εργοδότη των εισφορών που κατέβαλε κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής θητείας, δεν πληροί την προϋπόθεση αυτή, δεδομένου ότι η επίδικη διάταξη συνδέεται ουσιαστικά με την εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας και όχι με την ιδιότητα του εργαζομένου ή του κατοικούντος στο έδαφος του κράτους μέλους.

23. Λαμβανομένου υπόψη του σκοπού του άρθρου 7 του κανονισμού 1612/68, ο οποίος είναι η εξασφάλιση της ίσης μεταχειρίσεως στους εργαζομένους που είναι υπήκοοι των κρατών μελών όσον αφορά όλες τις διατάξεις νόμων ή συμβάσεων οι οποίες διέπουν την κατάστασή τους και ιδιαίτερα τα οικονομικής φύσεως δικαιώματά τους, η Επιτροπή φρονεί ότι η επίδικη διάταξη εθνικού δικαίου, που δεν έχει εφαρμογή κατ' αρχήν παρά μόνο στους Γερμανούς εργαζομένους που υπηρετούν τη στρατιωτική τους θητεία στο γερμανικό στρατό, πρέπει να ισχύσει επίσης για τους εργαζομένους των άλλων κρατών μελών που βρίσκονται στην ίδια

7 — Απόφαση της 31ης Μαΐου 1979, 207/78, Even (Συλλογή τόμος 1979/ΙΙ, σ. 19).

8 — Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 4.

κατάσταση, δεδομένου ότι σε αντίθετη περίπτωση θα δημιουργείτο δυσμενής διάκριση λόγω της ιθαγένειας, η οποία κατά την άποψη της Επιτροπής, δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από την ανάγκη προστασίας της λογικής συνοχής του συστήματος.

24. Τέλος, η Επιτροπή εκθέτει ειδικότερα ότι, στην υπόθεση αυτή, υφίστανται παρ' όλ' αυτά ορισμένα στοιχεία που δημιουργούν ερωτηματικά όσον αφορά τη δυνατότητα εφαρμογής του κανονισμού 1612/68, για παράδειγμα το γεγονός ότι η υποχρέωση του εργοδότη να καταβάλλει τις εισφορές υφίσταται μόνο στην περίπτωση που η σύμβαση εργασίας αναστέλλεται λόγω της στρατιωτικής θητείας, το γεγονός ότι οι εισφορές αυτές βαρύνουν σε τελική ανάλυση το ομοσπονδιακό Υπουργείο Άμυνας ή το Υπουργείο Γυναικείων Υποθέσεων και Νεότητας ανάλογα με το αν ο Γερμανός εργαζόμενος υπηρετεί τη στρατιωτική θητεία του ή εκπληρώνει πολιτική υπηρεσία, δηλαδή ότι βαρύνουν τον φορέα που ωφελείται απευθείας από την υπηρεσία που παρέχουν οι στρατεύσιμοι, το γεγονός ότι τα ζητήματα που συνδέονται άμεσα με την εκπλήρωση των στρατιωτικών υποχρεώσεων εκφεύγουν του πεδίου εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, τέλος δε, το γεγονός ότι αν η επίδικη διάταξη είχε εφαρμογή για τους εργαζομένους που υπηρετούν τη θητεία τους σε άλλο κράτος μέλος, το αποτέλεσμα θα ήταν σοβαρότατη ζημία σε βάρος των εργοδοτών, οι οποίοι δεν θα μπορούσαν να ανακτήσουν τα καταβληθέντα ποσά. Καταλήγοντας, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου και εφόσον δεν υφίστανται ή δεν συνάπτονται διμερείς συμβάσεις σχετικά με την επιστροφή των εισφορών από συμβατικό σύστημα ασφαλίσεως, πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα.

25. Για να απαντήσω στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα θα εξετάσω κατ' αρχάς αν ο κανονισμός 1408/71 έχει εφαρμογή σε εργαζομένους οι οποίοι βρίσκονται στη θέση του προσφεύγοντος της κύριας δίκης και, στη συνέχεια, αν το δικαίωμα των απασχολούμενων στη δημόσια διοίκηση Γερμανών εργαζομένων να καταβάλλει ο εργοδότης τους εισφορές για συμβατική επικουρική ασφάλιση γήρατος και επιζώντων για λογαριασμό της ομοσπονδιακής διοικήσεως κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής θητείας διέπεται από την παράγραφο 1 ή από την παράγραφο 2 του κανονισμού 1612/68, οπότε θα είχε εφαρμογή στους εργαζομένους των άλλων κρατών μελών, που εργάζονται στη Γερμανία, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις όπως και για τους Γερμανούς.

Όσον αφορά τη δυνατότητα εφαρμογής του κανονισμού 1408/71

26. Κατά το άρθρο 13 του κανονισμού 1408/71 τα άτομα στα οποία ισχύει ο κανονισμός υπόκεινται στη νομοθεσία ενός μόνον κράτους μέλους. Όσον αφορά το άτομο που καλείται σε ένα κράτος να εκπληρώσει τη στρατιωτική του θητεία ή να παράσχει πολιτική υπηρεσία, η παράγραφος 2, στοιχείο ε', του προαναφερθέντος άρθρου ορίζει ότι το εν λόγω άτομο υπόκειται στη νομοθεσία του κράτους αυτού. Ωστόσο, πρέπει να ληφθεί υπόψη ο ορισμός που δίνει το άρθρο 1, στοιχείο ι', του ίδιου κανονισμού, κατά τον οποίο ο όρος «νομοθεσία» προσδιορίζει, για κάθε κράτος μέλος, τους υφιστάμενους ή μελλοντικούς νόμους, κανονιστικές πράξεις, κανονισμούς και κάθε άλλο μέτρο εφαρμογής που αφορούν τους κλάδους και τα συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως που προβλέπονται στο άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2 — ιδίως τις παροχές γήρατος και επιζώντων — ή τις ειδικές

παροχές χωρίς συνεισφορά εκ μέρους του δικαιούχου που προβλέπονται στην παράγραφο 2α του άρθρου 4, ο όρος δε αυτός αποκλείει τις υπάρχουσες ή μελλοντικές συμβατικές διατάξεις, ανεξάρτητα από το αν αποτέλεσαν ή όχι το αντικείμενο αποφάσεως των δημοσίων αρχών που τις καθιστούν υποχρεωτικές ή που επεκτείνουν το πεδίο εφαρμογής τους. Με άλλα λόγια, για την εφαρμογή του κανονισμού αυτού ο όρος νομοθεσία στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως αφορά αποκλειστικά νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις, αποκλειομένων των συμβατικών διατάξεων.

27. Επομένως, ο De Vos υπέκειτο στη βελγική νομοθεσία περί κοινωνικής ασφαλίσεως κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας στον βελγικό στρατό, μόνον όμως όσον αφορά τους κλάδους και τα συστήματα που διέπονται από νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις. Δεδομένου ότι η επικουρική ασφάλιση γήρατος και επιζώντων, την οποία είχε ο De Vos στη Γερμανία είναι συμβατικό σύστημα, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «νομοθεσία» κατά την έννοια του κανονισμού 1408/71. Για τον λόγο αυτό νομίζω ότι, όπως εξέθεσε η Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις της, οι σχέσεις του de Vos με την ασφάλιση αυτή δεν επηρεάζονται από τις διατάξεις του κανονισμού 1408/71, δεδομένου ότι, καθώς ο εν λόγω κανονισμός δεν έχει εφαρμογή, το γεγονός ότι ο De Vos κλήθηκε να υπηρετήσει τη στρατιωτική του θητεία στη χώρα καταγωγής του δεν επιφέρει αυτομάτως την αναστολή της ως άνω ασφαλίσεως, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει με τα προβλεπόμενα από νόμο ή κανονιστική ρύθμιση συστήματα.

Όσον αφορά τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 7, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 1612/68

28. Δυνάμει της παραγράφου 1, ο εργαζόμενος που είναι υπήκοος κράτους μέλους δεν μπορεί να τύχει, στο έδαφος άλλων κρατών μελών, διαφορετικής μεταχειρίσεως σε σχέση με τους ημεδαπούς λόγω της ιθαγενείας του όσον αφορά όλους τους όρους απασχολήσεως και εργασίας. Επομένως, πρέπει να εξακριβωθεί αν το προβλεπόμενο από τον Arbeitsplatzschutzgesetz σύστημα, ήτοι η υποχρέωση του εργοδότη να καταβάλλει τις εργοδοτικές εισφορές και εκείνες του εργαζομένου για τη συμβατική επικουρική ασφάλιση γήρατος και επιζώντων, ζητώντας στη συνέχεια την επιστροφή των εν λόγω εισφορών από την ομοσπονδιακή διοίκηση, αποτελεί όρο απασχολήσεως ή εργασίας.

29. Δεν είναι η πρώτη φορά που το Δικαστήριο καλείται να ερμηνεύσει την παράγραφο 1 σε σχέση με τις διατάξεις του Arbeitsplatzschutzgesetz. Συγκεκριμένα, με την απόφαση Ugliola [9], απάντησε σε αίτηση προς έκδοση προδικαστικής αποφάσεως υποβληθείσα από ένα άλλο γερμανικό δικαστήριο, το οποίο ερωτούσε αν η ως άνω διάταξη έχει την έννοια ότι εργαζόμενος, υπήκοος κράτους μέλους, ο οποίος απασχολείται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, δικαιούται να λαμβάνεται υπόψη ο χρόνος της στρατιωτικής του θητείας για τη διάρκεια της υπηρεσίας του στον εργοδότη του, σύμφωνα με τη νομοθεσία της χώρας απασχολήσεως, για τη χρονική περίοδο κατά την οποία αυτός αναγκάστηκε να διακόψει τη δραστηριότητά του για να

9 — Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 4.

εκπληρώσει τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις στη χώρα καταγωγής του.

30. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η κοινοτική κανονιστική ρύθμιση στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως βασίζεται στην αρχή ότι το δίκαιο κάθε κράτους μέλους πρέπει να εξασφαλίζει στους υπηκόους των άλλων κρατών μελών που απασχολούνται στο έδαφός του το σύνολο των πλεονεκτημάτων που αναγνωρίζει στους δικούς του υπηκόους· ότι η εκπλήρωση από τους διακινούμενους εργαζόμενους στρατιωτικής υποχρεώσεως είναι δυνατόν να έχει συνέπειες σχετικά με τους όρους εργασίας τους σε άλλο κράτος μέλος· ότι ο χαρακτήρας αυτών των συνεπειών δεν μεταβάλλεται κατ' ουσίαν ανάλογα με το αν οι εργαζόμενοι στρατεύονται από το κράτος στο οποίο εργάζονται ή από άλλο κράτος μέλος του οποίου έχουν την ιθαγένεια, κατέληξε δε στο συμπέρασμα ότι εθνικός νόμος, ο οποίος αποσκοπεί να απαλλάξει τον εργαζόμενο που αναλαμβάνει εκ νέου την απασχόλησή του στην επιχείρηση στην οποία εργαζόταν προηγουμένως από τα μειονεκτήματα τα οποία προκύπτουν από την οφειλόμενη στη στρατιωτική θητεία απουσία, προβλέποντας ιδίως ότι ο χρόνος της θητείας λαμβάνεται υπόψη για τη διάρκεια της υπηρεσίας στην επιχείρηση, εμπίπτει στο πλαίσιο των όρων απασχολήσεως και εργασίας και ότι, επομένως, ο κανόνας αυτός πρέπει να έχει επίσης εφαρμογή και στους υπηκόους των άλλων κρατών μελών που απασχολούνται στο έδαφος του οικείου κράτους και υπέχουν στρατιωτική υποχρέωση στη χώρα καταγωγής τους.

31. Στην παρούσα υπόθεση το Δικαστήριο πρέπει να κρίνει αν μια άλλη διάταξη αυτού του ίδιου γερμανικού νόμου, που ορίζει ότι η στρατιωτική θητεία δεν επηρεάζει την ύπαρξη επικουρικής ασφαλίσεως γήρατος και επιζώντων υπέρ των εργαζομένων στη δημόσια διοίκηση και προβλέπει προς τούτο τον μηχανισμό που αναπτύχθηκε ανωτέρω, πρέπει επίσης να εντάσσεται στο πλαίσιο των όρων απασχολήσεως και εργασίας. Επομένως, είναι αναγκαίο να εξεταστούν από κοντά οι συνέπειες που έχει η εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας επί της σχέσεως εργασίας, όποιο και αν είναι το κράτος μέλος στο οποίο ο εργαζόμενος πηγαίνει να εκπληρώσει τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις.

32. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι, όσο χρόνο η σύμβαση εργασίας παράγει όλα τα αποτελέσματά της, η εργοδοτική εισφορά σ' αυτή τη συμβατική επικουρική ασφάλιση πρέπει να θεωρηθεί ως αμοιβή, δεδομένου ότι πρόκειται για αντιπαροχή χορηγούμενη έμμεσα από τον εργοδότη στον εργαζόμενο λόγω της σχέσεως εργασίας. Όμως, η σύμβαση εργασίας αναστέλλεται κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής θητείας ή της πολιτικής υπηρεσίας, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι η αναστολή αυτή απαλλάσσει τα μέρη από τις αμοιβαίες υποχρεώσεις προς εργασία και προς αμοιβή της εργασίας. Κατά συνέπεια, με τη στράτευση των εν λόγω εργαζομένων αναστέλλεται επίσης και η υποχρέωση του εργοδότη να καταβάλλει εισφορές για τη συμβατική επικουρική ασφάλιση γήρατος και επιζώντων μέχρι την επάνοδό τους στην εργασία μετά τη λήξη της στρατιωτικής θητείας, τούτο δε τόσο έναντι των Γερμανών εργαζομένων όσο και των υπηκόων άλλων κρατών μελών.

33. Επομένως, σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε στην υπόθεση Ugliola, στην οποία ο προαναφερθείς νόμος επέβαλλε στον εργοδότη την υποχρέωση να λαμβάνει υπόψη

τον χρόνο απουσίας του εργαζομένου προς καθορισμό της αρχαιότητάς του στην επιχείρηση, δεν μπορεί να λεχθεί ότι υφίσταται δυσμενής διάκριση μεταξύ Γερμανών εργαζομένων και υπηκόων άλλων κρατών μελών, δεδομένου ότι ο εργοδότης δεν καταβάλλει εισφορές ούτε για τους μεν ούτε για τους δε, καθόσον ο ρόλος του περιορίζεται σε συνεργασία με την ομοσπονδιακή διοίκηση λόγω του γεγονότος ότι καταβάλλει για λογαριασμό της, για λόγους διοικητικής οργανώσεως, όχι μόνο τις εργοδοτικές εισφορές, οι οποίες τον βαρύνουν όλη την περίοδο κατά την οποία η σύμβαση εργασίας παράγει τα αποτελέσματά της, αλλά και τις εισφορές που θα βάρυναν τον εργαζόμενο αν δεν είχε ανασταλεί η σύμβασή του.

34. Όμως, δεν υπάρχει επίσης καμία αμφιβολία ότι, εφόσον η ομοσπονδιακή διοίκηση καλύπτει την καταβολή των εισφορών αυτών, ο Γερμανός εργαζόμενος, όταν επανέρχεται στην προηγούμενη εργασία του μετά την εκπλήρωση των στρατιωτικών υποχρεώσεών του, έχει συνεχίσει να συμπληρώνει συνταξιοδοτικά δικαιώματα βάσει αυτής της επικουρικής ασφαλίσεως γήρατος και επιζώντων κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου, σε αντίθεση με τους υπηκόους των άλλων κρατών μελών. Σημαίνει αυτό ότι υφίσταται δυσμενής διάκριση, απαγορευόμενη από το κοινοτικό δίκαιο;

35. Για να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό πρέπει να εξεταστεί αν το ως άνω πλεονέκτημα υπέρ των Γερμανών εργαζομένων σε σχέση με τους υπηκόους των άλλων κρατών μελών που απασχολούνται στη Γερμανία είναι κοινωνικό πλεονέκτημα κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68.

36. Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει την έννοια του κοινωνικού πλεονεκτήματος, όσον αφορά την εφαρμογή της διατάξεως αυτής. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, «ως "κοινωνικά πλεονεκτήματα" νοούνται όλα εκείνα τα πλεονεκτήματα τα οποία, ανεξαρτήτως του αν συνδεόνται ή όχι με σύμβαση εργασίας, αναγνωρίζονται γενικά στους ημεδαπούς εργαζομένους, λόγω κυρίως της αντικειμενικής ιδιότητας των τελευταίων ως εργαζομένων ή λόγω του ότι έχουν απλώς την κατοικία τους στο εθνικό έδαφος, και των οποίων η χορήγηση κατ' επέκταση και στους εργαζομένους, υπηκόους άλλων κρατών μελών, εμφανίζεται επομένως ικανή να διευκολύνει την κινητικότητά τους εντός της Κοινότητας» [10].

37. Υπό το φως της διευκρινίσεως αυτής, πρέπει να προσδιοριστεί αν το δικαίωμα των Γερμανών εργαζομένων του δημοσίου τομέα να καλύπτονται από την ομοσπονδιακή διοίκηση οι εισφορές σε επικουρική ασφάλιση γήρατος και επιζώντων κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής θητείας ή της πολιτικής υπηρεσίας τούς παρέχεται λόγω της αντικειμενικής ιδιότητάς τους ως εργαζομένων ή λόγω του γεγονότος και μόνον ότι κατοικούν στην εθνική επικράτεια — οπότε στην περίπτωση αυτή θα έπρεπε να χορηγηθεί υπό τις ίδιες προϋποθέσεις στους εργαζομένους των άλλων κρατών μελών που απασχολούνται στον δημόσιο τομέα στη Γερμανία, κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής θητείας τους στη χώρα καταγωγής

10 — Απόφαση της 27ης Μαΐου 1993, C-310/91, Schmid (Συλλογή 1993, σ. I-3011, σκέψη 18).

τους — ή για κάποιον άλλο λόγο — οπότε στην περίπτωση αυτή δεν είναι υποχρεωτικό να τους χορηγηθεί το δικαίωμα αυτό.

38. Με την πάροδο των ετών, το Δικαστήριο κατέληξε στην κρίση ότι πρέπει να θεωρούνται ως κοινωνικά πλεονεκτήματα, για τους σκοπούς της εφαρμογής του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι πρέπει να χορηγούνται στους εργαζομένους που είναι υπήκοοι άλλων κρατών μελών ή στα μέλη των οικογενειών τους υπό τις ίδιες προϋποθέσεις όπως και στους ημεδαπούς ενδεικτικά τα ακόλουθα πλεονεκτήματα: τα άτοκα δάνεια λόγω γεννήσεως τέκνου χορηγούμενα από πιστωτικό ίδρυμα δημοσίου δικαίου βάσει οδηγιών και με οικονομική αρωγή του κράτους σε οικογένειες χαμηλού εισοδήματος με σκοπό την αύξηση της γεννητικότητας [11], μια κοινωνική παροχή αποσκοπούσα στην εξασφάλιση ενός κατώτατου εισοδήματος στους ηλικιωμένους [12], μια κοινωνική παροχή περί εξασφαλίσεως γενικά ενός ελαχίστου ορίου πόρων διαβιώσεως σε όσους έχουν ανεπαρκή εισοδήματα και στερούνται της δυνατότητας να τα αυξήσουν [13], παροχές σε είδος που προβλέπονται υπέρ των ανέργων νέων [14], η δυνατότητα του διακινούμενου εργαζομένου να επιτύχει την εκ μέρους του κράτους υποδοχής χορήγηση αδείας στον σύντροφό του με τον οποίο δεν έχει συνάψει γάμο, ο οποίος δεν είναι υπήκοος του εν λόγω κράτους, ώστε να μπορεί να διαμένει μαζί του στο κράτος υποδοχής [15], ενίσχυση χορηγούμενη για τη συντήρηση και για την εκπαίδευση με σκοπό τη συνέχιση πανεπιστημιακών σπουδών που οδηγούν στην απόκτηση επαγγελματικού προσόντος [16], επιδόματα γεννήσεως τέκνου και μητρότητας [17] και επιδόματα αναπηρίας [18].

39. Πιστεύω ότι, σε αντίθεση με τα προαναφερθέντα παραδείγματα, το εν λόγω δικαίωμα, το οποίο έχουν οι Γερμανοί εργαζόμενοι, δεν τους χορηγείται λόγω της αντικειμενικής ιδιότητας του εργαζομένου ούτε λόγω του γεγονότος και μόνον ότι κατοικούν στην εθνική επικράτεια, αλλά ότι η Γερμανική Κυβέρνηση τους το παρέχει, όπως η ίδια εκθέτει με τις γραπτές της παρατηρήσεις, για να αντισταθμίσει μερικώς τις συνέπειες που απορρέουν από την υποχρέωσή τους να υπηρετήσουν στρατιωτική θητεία ή να παράσχουν πολιτική υπηρεσία.

40. Το Δικαστήριο έχει ήδη δεχθεί με την απόφαση Even [19] ότι δεν πρέπει να θεωρείται ως κοινωνικό πλεονέκτημα κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 3, του κανονισμού 1612/68 το δικαίωμα, το οποίο προβλέπεται από τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους υπέρ των ημεδαπών οι οποίοι, επειδή πολέμησαν με τις συμμαχικές δυνάμεις μεταξύ των ετών 1940 και 1945, λαμβάνουν στρατιωτική σύνταξη αναπηρίας χορηγούμενη από κάποιο από τα σύμμαχα κράτη εξαιτίας ανικανότητας προς εργασία λόγω γεγονότος σχετικού με τον πόλεμο, να λάβουν σύνταξη γήρατος μισθωτών κατά τη διάρκεια της πενταετίας που προηγείται της κανονικής συντάξιμης ηλικίας, χωρίς να εφαρμόζεται στην περίπτωσή τους ποσοστό μειώσεως 5 % για κάθε ένα από τα έτη αυτά τη στιγμή της εκκαθαρίσεως της συντάξεως. Η παροχή αυτή ζητείτο από διακινούμενο

11 — Απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 1982, 65/81, Reina (Συλλογή 1982, σ. 33).

12 — Αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 1984, 261/83, Castelli (Συλλογή 1984, σ. 3199), και της 6ης Ιουνίου 1985, 157/84, Frascogna (Συλλογή 1985, σ. 1739).

13 — Αποφάσεις της 27ης Μαρτίου 1985, 249/83, Hoeckx (Συλλογή 1985, σ. 973), και 122/84, Scrivner (Συλλογή 1985, σ. 1027).

14 — Απόφαση της 20ής Ιουνίου 1985, 94/84, Deak (Συλλογή 1985, σ. 1873).

15 — Απόφαση της 17ης Απριλίου 1986, 59/85, Reed (Συλλογή 1986, σ. 1283).

16 — Απόφαση της 21ης Ιουνίου 1988, 39/86, Lair (Συλλογή 1988, σ. 3161).

17 — Απόφαση της 10ης Μαρτίου 1993, C-111/91, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου (Συλλογή 1993, σ. I-817).

18 — Απόφαση Schmid, προαναφερθείσα στην υποσημείωση 10.

19 — Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 7.

εργαζόμενο που πληρούσε όλες τις προϋποθέσεις εκτός εκείνης της υπηκοότητας. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η χορήγηση του εν λόγω δικαιώματος βασιζόταν κυρίως στις υπηρεσίες που παρασχέθηκαν στη χώρα σε περίοδο πολέμου και είχε ως κύριο σκοπό την παροχή στους εν λόγω υπηκόους αντισταθμίσεως για τις δοκιμασίες που υπέστησαν.

41. Στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, το ζήτημα αν ένα άτομο υπέχει ή όχι στρατιωτικές υποχρεώσεις συνδέεται άμεσα με την ιθαγένεια, οπότε για τον λόγο αυτό εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου. Η πρακτική η οποία ακολουθείται συναφώς στα διάφορα κράτη μέλη διαφέρει μεταξύ των κρατών που έχουν επαγγελματικό στρατό, οπότε κανείς από τους υπηκόους τους δεν υπέχει τέτοια υποχρέωση, και των κρατών στα οποία ο στρατός αποτελείται κυρίως από κληρωτούς, οπότε υφίσταται γενική υποχρέωση όλων των υπηκόων του οικείου κράτους να μετάσχουν στην άμυνα της χώρας. Ένα κράτος μέλος που επιβάλλει τη γενική αυτή υποχρέωση στους υπηκόους του και τους παρέχει, ως αντιστάθμισμα, και γι' αυτόν και μόνο τον λόγο, π.χ. κάποιο χρηματικό ποσό, μικρό ή μεγάλο, ή έκπτωση στα εισιτήρια των δημοσίων μέσων μεταφοράς, ή που αποφασίζει, όπως συμβαίνει στη Γερμανία, να καλύπτει τις εργοδοτικές εισφορές και τις εισφορές του εργαζομένου σε συμβατική επικουρική ασφάλιση γήρατος και επιζώντων, δεν τους παρέχει κοινωνικό πλεονέκτημα, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68, δεδομένου ότι το γεγονός ότι οι ενδιαφερόμενοι έχουν σε ορισμένες περιπτώσεις την αντικειμενική ιδιότητα του εργαζομένου είναι δευτερεύον σε σχέση με το γεγονός ότι παρέχουν προσωπική υποχρεωτική υπηρεσία υπέρ του κράτους αυτού.

42. Όπως προαναφέρθηκε, όσον αφορά αυτή τη συμβατική επικουρική ασφάλιση γήρατος και επιζώντων, οι Γερμανοί εργαζόμενοι βρίσκονται σε πολύ πιο διαφορετική κατάσταση σε σχέση με τους υπηκόους των άλλων κρατών μελών που επανέρχονται στην προηγούμενη εργασία τους στη Γερμανία μετά τη λήξη της στρατιωτικής τους θητείας. Ωστόσο, συμφωνώ με την Επιτροπή η οποία υποστηρίζει ότι, στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, η ανισότητα αυτή δεν μπορεί να αρθεί με την εφαρμογή του κανονισμού 1612/68 και ότι πρέπει να διορθωθεί κατ' ανάγκη με διμερείς συμβάσεις, προβλέπουσες ότι οι εισφορές σε ασφάλιση αυτού του είδους βαρύνουν σε κάθε περίπτωση το κράτος το οποίο επιβάλλει την υποχρέωση εκπληρώσεως στρατιωτικών υποχρεώσεων στους υπηκόους του.

43. Επομένως, πιστεύω ότι, όπως συμβαίνει στην υπό κρίση υπόθεση, όταν η νομοθεσία ενός κράτους μέλους παρέχει κάποιο αντιστάθμισμα στους υπηκόους του κράτους αυτού κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής τους θητείας, το οποίο συνίσταται στο ότι ο εργοδότης συνεχίζει να καταβάλλει τις εργοδοτικές εισφορές και τις εισφορές του εργαζομένου σε συμβατική επικουρική ασφάλιση γήρατος και επιζώντων κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής θητείας του εργαζομένου, εισφορές οι οποίες επιστρέφονται στη συνέχεια και βαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό, το αντιστάθμισμα αυτό δεν αποτελεί για τον εργαζόμενο, κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας, ούτε όρο απασχολήσεως ή εργασίας ούτε κοινωνικό πλεονέκτημα, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι, στο παρόν στάδιο εξελίξεως, το κοινοτικό δίκαιο δεν υποχρεώνει αυτό το κράτος μέλος να παρέχει το εν λόγω αντιστάθμισμα υπό τους ίδιους όρους σε εργαζόμενο προερχόμενο από άλλο κράτος μέλος, ο οποίος υπηρετεί τη στρατιωτική του θητεία στο κράτος του οποίου έχει την ιθαγένεια.

Συμπέρασμα

Ενόψει των ανωτέρω παρατηρήσεων, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει την ακόλουθη απάντηση στα ερωτήματα του Arbeitsgericht Bielefeld:

«Το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι εργαζόμενος ο οποίος έχει την ιθαγένεια ενός κράτους μέλους και απασχολείται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους δεν μπορεί να αξιώσει την καταβολή των εργοδοτικών εισφορών και των εισφορών του εργαζομένου σε ταμείο επικουρικής ασφαλίσεως γήρατος και επιζώντων που προβλέπεται για τους εργαζομένους στη δημόσια διοίκηση, μέχρι το συνολικό ποσό των εισφορών που θα καταβάλλονταν εάν η σύμβαση εργασίας δεν είχε ανασταλεί λόγω της στρατεύσεως του εργαζομένου, ακόμη και όταν το δικαίωμα αυτό εξασφαλίζεται από το εν λόγω κράτος στους υπηκόους του οι οποίοι εργάζονται σε δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμούς, ενόσω αυτοί υπηρετούν τη στρατιωτική τους θητεία σ' αυτό το κράτος.»